

Nagypál István első kötetének versei elsősorban a gyermekkor világában helyezik el magukat, a költői beszélő a gyermek még ártatlan, romlatlan perspektívájából igyekszik megszólalni, ám sajnos folyamatos csalódásokkal kénytelen szembe-

52 Kántás Balázs

AZ ISMERŐS IDEGEN ÉRINTÉSE

Nagypál István: *A fiúkról*

nézni, valahol pedig ezáltal válik felnőtté. A kötet három jól szerkesztett, egymásba szervesen illeszkedő ciklusra tagolódik, melyeknek látszólagos hőse, lírai megszólítottjai három ismert német regény főszereplője, Her-

mann Hesse *Demiánja*, Siegfried Lenz *Arnéja* és Robert Musil *Törlessze*. A költői beszélő hozzájuk beszél három cikluson át, ám fokozatosan kiderül, hogy e három különböző maszk mögé bújtatott megszólított valójában egy és ugyanaz a személy, a költő csupán más-más perspektívákból ábrázolja.

A fiúkról című verseskötet, bár címe már magában foglal szexuális beállítottságra való utalásokat, ennél sokkal általánosabb nézőpontból közelíti meg a témát: az emberi kapcsolatok nemtől, szexuális orientációtól független jellemzőire kíván reflektálni, egyfajta kapcsolatboncolás és önboncolás keretében feltárni azokat a visszasságokat, melyek két, egymáshoz közel álló ember intim kapcsolata során kialakulhatnak. A három regényhős a versciklusokban egyfajta negatív fejlődésregény/*leépüléstörténet* (anti)hőisévé válik, a kötet pedig nem más, mint a költői beszélő megszólítottjától, életének (egy-
kori) talán legfontosabb szereplőjétől való elidegenedésének lírai naplója.

Nagypál szövegeinek érdekes tendenciája, hogy elsősorban nem magyar irodalmi hagyományokból, nem kortárs magyar szerzők versvilágából, hanem a világirodalomból merítenek. Explicit módon megjelenik, bár pusztán csupán egyfajta díszletként és maszkként Hesse, Lenz és Musil egy-egy paradigmikus regényének hőse, ám ha feltesszük a kérdést, hogy kik azok a költők vagy más műnemben alkotó irodalmi szerzők, akik igazán hatottak Nagypál István lírájára, meglepő válaszokat kaphatunk. Első helyen említhetjük a nemrégiben elhunyt Nobel-díjas lengyel költőnőt, Wislawa Szymborskát, valamint a kortárs amerikai irodalom számos jeles képviselőjét, többek között a viszonylag fiatalon nagy karriert befutott Megan O'Rourke-ot és a Nobel-díjra jelölt Joyce Carol Oates-ot, de ott van a háttérben Roberto Bolaño, vagy akár a kortárs magyar irodalom nagyjai közül Kertész Imre is.

Az első ciklusban a költő Demián barátjának maszkját ölti magára, miként az kitűnik a tematikus egység talán legjellegzetesebb verséből, a *Nagy-mama almája* című szövegből. A lírai hős igazából nem annyira maga a

beszélő, sokkal inkább a megszólított, aki ellenben végig néma marad, a vele kezdeményezett dialógus is csupán látszólagos:

Nagymama almája

53

*ahogy a kertben fekszünk Demián
állandóan szíve felé nyúl kis virág
fejeket szedek szét megsimogatja
a tenyeremet szeretem a kezét*

*gyógyszerszagú szájában nyalóka
forrónadrágban selyempólóban
őszillatú angyalokat rajzol nevetek
nagymama figyel a padról lédús*

*almát dob nekünk civakodunk
a bokádba harapok rám sziszegsz
belém marsz figyelnek minket
fülembé súgysz a padot nézem*

E látszólag idillikus, álomszerű emlékkép-sorozat valójában nyomasztó atmoszférát teremt maga körül. A beszélő és *Demián* között végig ott kavargó valamiféle feloldhatatlan feszültség, a szerelem/szeretet és az elidegenedés, a viszolygás érzetének elegye. A néven nevezés, hogy itt épp Hesse *Demián*-ja a vers megszólítottja, akár esetleges költői választásnak is tűnhet. Nem igazán beszélhetünk azonban valami öncélú intertextuális irodalmi játékról, hiszen a maszkok, első olvasásra talán túlzottan intellektuális(kodó)nak ható irodalmi utalások mellett kőkemény érzés- és élménylírát találunk e szövegek mögöttes tartományában.

A *Demián*-ciklus végül látszólag a megszólítottól való totális elidegenedéssel és búcsúval zárul, hogy azután a finom vonalakkal megrajzolt arc vonásai egy kissé megváltozzanak, s a lírai megszólított újabb irodalmi (ál)arcot öltön magára, ezúttal Sigfried Lenz *Arne hagyatéka* című regénye főszereplőjének, a rövid életű, *Demián*hoz hasonlóan tragikus sorsú *Arne Hellmernek* alakját vegye fel. Az *Arne*-ciklus legtipikusabb verse, *A kikötő* című szöveg ugyancsak az elidegenedés, s talán a kényszerű búcsúzás lírai lenyomata, melyben a megszólított továbbra is néma marad, a beszélő hiába próbálja felébreszteni, valamiképp segíteni rajta, talán immár utolsó drámai kísérletet téve a megmentésére:

A kikötő

54

*Az óváros partján sétálok,
egy kiálló szögbe próbálok
belerúgni, mely a sós víztől
berozsdállt. Sétálok, előled.*

*Aztán alga-penészes hajó-
testek között alva talállak.
Kamaszos mosoly ül ki az
arcodra. Ott fekszel most,*

*ahol nevetségessé tettünk.
Azt mondták, nem tudsz
úszni, és azt is mondták,
gyenge vagy, törékeny.*

*Próbállak felkelteni, mert
a reggeli dagálllyal úszik be
a komp a kikötőbe; ellep
a tenger, mint a súlyos bóját.*

Bár a szöveg nem deklarálja nyíltan, a megszólított valószínűleg itt is szükségszerűen a halállal, az elmúlással néz szembe, s a legszörnyűbb az egészben, hogy ezt a halált maga választja, döntését pedig semmi sem képes megváltoztatni. Bár az *Arne*-ciklusban is találhatunk finom intertextuális utalásokat a megidézett regény cselekményének elemeire, az intertextualitás itt sem cél, csupán lírai eszköz egy bizarr és csak nehezen szavakba önthető emberi viszony leírására. Olvasóként szinte észre sem vesszük, úgy siklanak át a második ciklus versei a harmadik, záró tematikus egység szövegeibe, ahol a megszólított immár Robert Musil *Törless*-szének arcát ölti magára. Ennek a ciklusnak talán kulcsverse a *Törless színe* című szöveg, egyúttal a lírai egység és a kötet záróverse, mely a korábbi verseknél is nyomasztóbb és súlyosabb képet fest egy két ember között fennálló kapcsolat teljes tönkremeneteléről, s e baljós atmoszféra már nem csupán a szövegek mélyebb rétegeiben húzódik meg, hanem ott van előttünk a maga teljes valójában, olvasóként kendőzetlenül szembesülünk vele:

*Az ágyad szélén ültél és nézted az éjjeli
szekrényre tett gyümölcsöket, minden
ebédre kaptál egyet, de te mintha csak
gyűjtögetted volna őket, nem etted meg.*

*Azt kérdezték tőlem a gyerekek, hogy
miért hideg az arcod, ha megpusztilnak.
Nem tudom, arra sem tudok választ
adni, hogy milyen színű az arcod.*

*Mosolyogva mondtad, hogy ma nem
gyümölcsnapot tartasz, azért maradt
meg mind, és nyugodtan megehetem
a barna körtét, ami közel volt hozzád.*

*Aztán cukrot, azt a feketét osztogatta
nagyapád a templom fala mellett,
mintha ünnepeltek volna valamit,
nem értettem a szokásaikat.*

A megszólított arca sápadt és hideg – bár még él ugyan, okvetlenül ott viseli magán a halál letörölhetetlen előjeleit. A felmerülő kérdésekre persze nincsenek válaszok – nem kapunk indoklást, hogy a végig néma megszólított élőként miért keresi és várja folyamatosan a halált, miért tesz kísérletet újra és újra önnön létezése felszámolására, legfeljebb sejtéseink lehetnek. Az irodalmi maszkok és intertextuális díszletek mögött olyan hétköznapi(bb) emberi tragédiákat láthatunk kibontakozni, mint a valakin legyőzhetetlenül elhatalmasodó depresszió és az ezzel járó esetleges öngyilkossági kísérletek, s mindaz, amekkora terhet a lelki beteg ember jelent szeretteinek és környezetének. Nagypál István versei talán többek között éppen ezt a terhet párolják finom, intertextuális lírai szövegekké – bármennyire is küzd egy ember a másikért, az már nem fogad el semmilyen segítséget, s hiába kap bármennyi szeretetet, tragikus módon immár szinte megszűnt ön-maga lenni, s a világtól és önmagától is végleg elidegenedve csupán a létezésből való valamiféle kilépés válik a céljává. *Demián*, *Arne* és *Törless* mind ugyanannak a teljesen néma, a beszélőtől és önmagától is végleg elidegenedett megszólítottnak az (olykor egyébként esetlegesnek ható) lírai-irodalmi alteregói, a három ciklus pedig ugyanannak az (egyre nyomasztóbbá váló,

egyre súlyosbodó) emberi viszonyoknak a körüljárása. Az elidegenedés traumáján túl a lírai beszélőnek talán szembe kell néznie egy még nagyobb traumával: a (szeretett) megszólított immár *nem válaszol*, s többé nem az, aki valaha volt.

56 Hogy önmagát is megmentse a végső lelki-érzelmi elsoványodástól, a beszélőnek búcsút kell vennie attól a személytől, aki talán már csak *testben* van itt, lélekben azonban már régen eltávozott. A szeretett másiktól való búcsú, a róla való végső lemondás kényszere pedig az egyik leg-súlyosabb emberi trauma, melyet irodalmi szöveg megörökíthet.

Nagypál István első verseskötete, bár sok más egyéb vonatkozása mellett vállaltan egy disszonáns és szomorúan végződő férfiszerelem lírai lenyomata, ezen a tematikán jóval túlmutat, így nehéz lenne pusztán a *gender-irodalom* egy kortárs mintaszövegeként olvasni. A beszélő és a megszólított neme, bár tisztázva van, egyáltalán nem számít olyan szempontból, hogy a mindenkori olvasó képes lehet-e azonosulni a szövegekben megfogalmazott élményekkel és érzésekkel, fajsúlyos és autentikus líraként tapasztalva meg a szerző verseit. Szokatlanul erős, jól átgondolt pályakezdés, mondhatnánk. Méltán remélhetjük, hogy *A fiúkról* a JAK-füzetek sorozat költői hangvételébe jól illeszkedő, ugyanakkor a költő nemzedékén belül egyéni lírai hangjának köszönhetően e sorozattól függetlenül is széleskörű szakmai recepciót kiváltó mű, a fiatal kortárs magyar líra egyik fontos darabja lesz. Miként a kötet egyik bemutató estjén talán éppen Sopotnik Zoltán, a JAK-füzetek akkori sorozatszerkesztője szubjektív módon megjegyezte, Nagypál könyve az azóta a középnemzedék jelentős képviselőjévé avanszált Peer Krisztián *Belső Robinson* című első kötete óta talán az elmúlt tizenöt-húsz év egyik legerősebb első verseskötete magyar nyelvterületen. Bízunk hát benne, hogy szerző és műve a nem is olyan távoli jövőben beváltja a hozzá fűzött reményeket. (*JAK-PRAE.HU, Bp. 2012*)

